

MARGARETA MATIJEVIĆ
ĐAKOVO POSLIJE STROSSMAYERA

BIBLIOTHECA CROATICA: SLAVONICA, SIRMIENSIA ET BARANYENSIA

Posebna izdanja

Knjiga 25

Nakladnici:

Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje
Muzej Đakovštine

Za nakladnike:

Marija Karbić

Marina Božić

Recenzenti:

Ljiljana Dobrovšak

Stjepan Matković

Lektura:

Slavko Sušilović

ISBN 978-953-8102-57-8 (Podružnica HIP)

ISBN 978-953-7128-88-3 (Muzej Đakovštine)

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom katalogu
knjižničnog sustava Bukinet pod brojem 991005934941609366.

Izdavanje ove knjige novčano je pomoglo
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske.

Slike na koricama:

Đakovo na razglednici iz vremena oko početka Prvog svjetskog rata

(prema fotografiji nastaloj oko 1910);

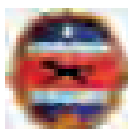
katedrala, biskupski dvor i trg u Đakovu,

detalj razglednice iz 1903. (Muzej Đakovštine)

Margareta Matijević

ĐAKOVO POSILIJE STROSSMAYERA

Panoramski pregled đakovačkih listova
Hrvatske pučke novine (1907.-1913.)
i *Djakovačke hrvatske pučke novine* (1913.-1914.)

Slavonski Brod – Đakovo, 2026.

SADRŽAJ

Predgovor	9
1. UVOD	11
1.1. Metodologija i istraživačka pitanja	11
1.2. Izvori i historiografija	13
1.3. Osnovni podaci o Đakovu i Đakovštini	16
2. OPĆENITO O HRVATSKIM PUČKIM NOVINAMA I DJAKOVAČKIM HRVATSKIM PUČKIM NOVINAMA	23
2.1.1. Osnutak <i>Hrvatskih pučkih novina</i> – prva redakcija	23
2.1.2. <i>Hrvatske pučke novine</i> – druga redakcija	27
2.1.3. <i>Hrvatske pučke novine</i> – treća redakcija	29
2.2. Osnutak <i>Djakovačkih hrvatskih pučkih novina</i>	32
2.3. Rubrike	33
2.4. Jezik i stil	41
3. POLITIČKE PRILIKE TROJEDNE KRALJEVINE POČETKOM 20. STOLJEĆA	51
4. VANJSKA POLITIKA	63
4.1. Politika u Austro-Ugarskoj Monarhiji	63
4.2. Balkanski ratovi	71
4.3. Zanimljivosti iz svijeta i Austro-Ugarske.....	83
5. POLITIČKE PRILIKE U ĐAKOVU I ĐAKOVŠTINI	89
5.1. Načelnik	89
5.2. Pravaši	93
5.3. Mađaroni	94
5.3.1. Mađaronska konkurencija – list <i>Djakovština</i>	95
5.4. Socijaldemokrati	96
5.5. Ujedinjena oporba	100
5.6. Saborski izbori 1908.	102
5.6.1. Vijesti o radu saborskog zastupnika Svetozara Rittiga	104
5.7. Saborski izbori 1910.	108
5.7.1. Vijesti o radu saborskog zastupnika Lovre Radičevića	115

5.8. Saborski izbori 1911.	118
5.9. Saborski izbori 1913.	119
5.10. Politički rad Ivana Ribara 1914.	121
5.11. Dopisi iz Đakovštine	125
5.12. Delija Komarac	135
6. SVAKODNEVICA TRGA ĐAKOVO	143
6.1. Asfaltiranje i popločavanje Đakova	143
6.2. Javni radovi u Đakovu	145
6.3. Đakovačke komunikacije - izgradnja puteva, željeznička mreža	150
6.4. Elementarne nepogode u Đakovu i Đakovštini	157
6.5. Školske prilike	162
6.6. Učiteljstvo	179
7. GOSPODARSKE PRILIKE U ĐAKOVU I ĐAKOVŠTINI	187
7.1. Proračuni Đakova (1907. - 1914.)	187
7.2. Vlastelinstvo Đakovo	193
7.3. Ponuda hrane i pića u Đakovu i Đakovštini	201
7.4. Marveni sajmovi u Đakovu i Đakovštini	209
7.4.1. Đakovački veterinari i zanimljivosti o životinjama	216
7.4.2. Konji – živo blago Đakova	219
7.5. Razvoj zadrugarstva u Đakovštini	225
7.6. Savjeti i preporuke seljacima	231
7.8. Novčarski zavodi u Đakovu	244
7.9. Društvo „Mercur“ u Đakovu	249
8. ZDRAVSTVENE I SOCIJALNE PRILIKE U ĐAKOVU I ĐAKOVŠTINI	251
8.1. Bolesti	251
8.2. Higijenske prilike	256
8.3. Alkoholizam – javnozdravstveni problem Đakova i Đakovštine	258
8.4. Đakovački liječnici, ljekarnici i stomatolozi	262
8.5. Kupalište Breznica	268
8.6. Humanitarne i dobrotvorne akcije	273
9. SLIKA DRUGIH	287
9.1. Prikaz Nijemaca	287

9.2. Prikaz Mađara	294
9.3. Prikaz Židova	298
9.4. Prikaz Srba	305
9.5. Prikaz Roma (Cigana)	310
9.6. Đakovčani iskreno sami o sebi	314
9.7. Prikaz žena	317
10. CRKVENO-VJERSKE PRILIKE U ĐAKOVU I ĐAKOVŠTINI	325
10.1. Biskup Ivan Krapac i svećenstvo	325
10.1.1. Sjemenište – „Hotel Krapac“	332
10.2. Sestre sv. Križa	335
10.3. Kršćanske svetkovine, blagdani i običaji	339
10.4. Socijalni nauk Crkve	344
10.5. Praznovjerje u Đakovštini	347
11. CRNA KRONIKA	349
11.1. Ubojstva, umorstva, fizički obračuni	349
11.2. Nezgode i stradanja	363
11.3. Krađe, prijevare, razbojništva	365
11.4. Afera Ignac Strassnov	376
12. OSTALE POJAVE IZ SVAKODNEVNOG ŽIVOTA	381
12.1. Vojni manevri	381
12.2. Razvoj sporta u Đakovu i Đakovštini	387
12.3. Hrvatski sokol u Đakovu	389
12.4. Krčme, gostionice, svratišta	399
12.5. Zabave i plesovi	406
13. KULTURNI ŽIVOT U ĐAKOVU I ĐAKOVŠTINI	413
13.1. Glazbeni život u Đakovu	413
13.2. Đakovački kinematografi	419
13.3. Kazališta i kazališne predstave u Đakovu	423
13.4. Knjižnice i čitaonice	429
13.5. Književnost	435
13.5.1. Preporuke za čitanje i reklame za knjige	440
13.5.2. Putopisi	444

14. OGLASI	451
14.1. Oglasi i reklame pravnih subjekata	451
14.2. Oglasi Đakovčana	464
14.3. Sjećanja i uspomene, imenovanja i premještanja	466
14.4. Javne prozivke	473
14.5. Osobni oglasi	479
14.6. Prodaja i iznajmljivanje nekretnina	481
15. ZAKLJUČAK	489
16. SAŽETAK	497
17. RJEČNIK MANJE POZNATIH RIJEČI I IZRAZA	501
18. IZVORI I LITERATURA	517
18.1. Objavljena vrela	518
18.2. Katalozi, leksikoni, enciklopedije, spomenice	518
18.3. Literatura	519
18.4. Članci	523
19. PRILOZI	537
20. PRESLICI IZ NOVINA	567
21. KAZALA	597
21.1. Kazalo osoba	597
21.2. Kazalo mjesta	623

Predgovor

U lipnju 2020., tek što su ponovno otvorene komunikacije i dopušteno kretanje, neplanirano sam pozvana u Đakovo. Ondašnji ravnatelj Muzeja Đakovštine mr. sc. Borislav Bijelić smatrao je da knjigu o svećeniku i političaru Svetozaru Rittigu vrijedi promovirati i u Đakovu, gdje je Rittig proveo lijep broj godina. Zbog ljubaznosti i neočekivanog gostoprimstva – dužnost je nekome pokazati svoj grad, ali je više od toga provesti ga i po okolici – obećala sam mu jedan rad za *Zbornik Muzeja Đakovštine*, zaboravljeni provincijski bilten, koji je baš kolega Bijelić digao, u nekim priložima, do sasvim pristojne znanstvene razine.

Odlučila sam detaljnije pregledati *Hrvatske pučke novine*, razmišljajući da, i ako novine već sutradan nisu zanimljive, a ono nakon stotinu godina, bar nama povjesničarima, sigurno jesu. No sadržaj tih novina, koje tako dobro prikazuju pulsiranje života crkvene metropole Slavonije pred Prvi svjetski rat, u mnogočemu je pobudio moj interes, svakako više nego što je potrebno za jedan znanstveni rad. Tako je, slučajno i neplanski, nastala ova knjiga. Kasnije sam odlučila rukopisu pridodati i analizu *Djakovačkih hrvatskih pučkih novina*, izravnog sljednika gore spomenutog lista. Iako sam sama odgovorna za sve što pišem, i rado prihvaćam svaku kritiku, za objavljivanje ove knjige drugi zaslužuju veće priznanje.

Na prvom mjestu to su ravnateljica Muzeja Đakovštine prof. Marina Božić i voditeljica Hrvatskog instituta za povijest – Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje dr. sc. Marija Karbić, koje su prihvatile zajednički objaviti ovaj rukopis. Najveći dio posla oko uredništva odradio je kolega dr. sc. Stanko Andrić, hvala mu na tomu. Na opaskama i detaljnim recenzijama zahvaljujem se dr. sc. Stjepanu Matkoviću i dr. sc. Ljiljani Dobrovšak. Zahvalnosti dugujem i nadbiskupu Đuri Hraniću, koji mi je odobrio uvid u gradivo Nadbiskupijskog arhiva u Đakovu, te kolegi arhivistu Vlatku Dolančiću, što je strpljivo udovoljavao mojim brojnim zahtjevima. I u drugim arhivima i knjižnicama nailazila sam na susretljivost, od Osijeka do Zagreba. Svima se toplo zahvaljujem. Na kraju, velik teret iznio je i moj neposredni šef dr. sc. Marino Manin, koji je ovaj rad i istraživanje poticao, nadzirao, a dobrim dijelom i omogućio preko projekta „Hrvatska i Europa: institucije i pojedinci u razvoju modernoga društva i države“.

Slučajno sam uzela primjer Đakova, ali svaka je sredina, prije ili kasnije, prolazila kroz slične procese, svugdje je bilo modernizacijskih zahtjeva, pojava i pionirskih nastojanja za boljom sutrašnjicom, ali i skučenih političkih gledišta i sitničavih osobnosti. Obradovalo bi me da knjiga bude čitana, da zainteresira širu javnost, u prvom redu građane Đakova i Đakovštine, ali i kolege povjesničare, žurnaliste i kulturne radnike.

U jednoj trošnoj brodicu na Savi, 18. kolovoza 1995. neizvjestan put, „nit' znaš kud, nit' znaš gdje“ prošlo je osam članova moje obitelji. U drugim brodicama stizali su ostali, danima i tjednima: rođaci, susjedi, jedva znani sugrađani, moj profesor, fizioterapeut i krojačica. Prva postaja, malo slavonsko mjesto Davor. Mnogima je Slavonija još uvijek bila pojam bogatstva i dobrog života, ali Davor nije bogat, on je siromašno, provincijsko mjesto, izvan svih tokova, a opet, njegovi gostoljubivi i topli, ljudi s rijeke, iznose pred njih i dijele s njima ono malo što imaju. Stoga ovu knjigu, ovaj moj kratki, slučajni i neplanirani izlet u prošlost Slavonije, posvećujem stanovnicima Davora i njihovom ondašnjem zaslužnom načelniku Alojzu Jakirčeviću. Oni su u to ratno nevrjeme bili veliki ljudi u maloj sredini.

U Zagrebu, studenoga 2025.